

BYGNINGSFREDNING GENNEM 100 ÅR

Restaureringsseminar 2018

Jannie Rosenberg Bendsen, Post doc, Ph.d.

Arkitektskolen Aarhus

”Haslund og Heymans Hus fredet. En Samtale med de to Herrer.”

” [...] nu er de blevet lidt standset i dette Arbejde, idet de i Gaar – paa foranledning af vor uskyldige Notits – blev overrasket ved, at to Stævningsmænd overrakte dem en højtidelig Skrivelse fra selve Minister Keiser-Nielsen. I denne stod det med rene Ord, at de skulde holde inde med Byggeriet, fordi deres Hus var fredet ifølge Bygningsfredningsloven under Rubrikken B.

– De kan forstaa, sagde Svend Heyman til os, da vi i gaar traf ham uden for Angleterre, at vi blev noget forbavset. Her gaar Haslund og jeg – og jo navnlig jeg – og tænker kun paa at gøre Byen smukkere ved føre vort Hus tilbage i dets oprindelige Skikkelse, idet vi ganske vist samtidig vil gøre det en Etage højere. Og saa hører vi, at vi er lige ved at begaa noget barbarisk.

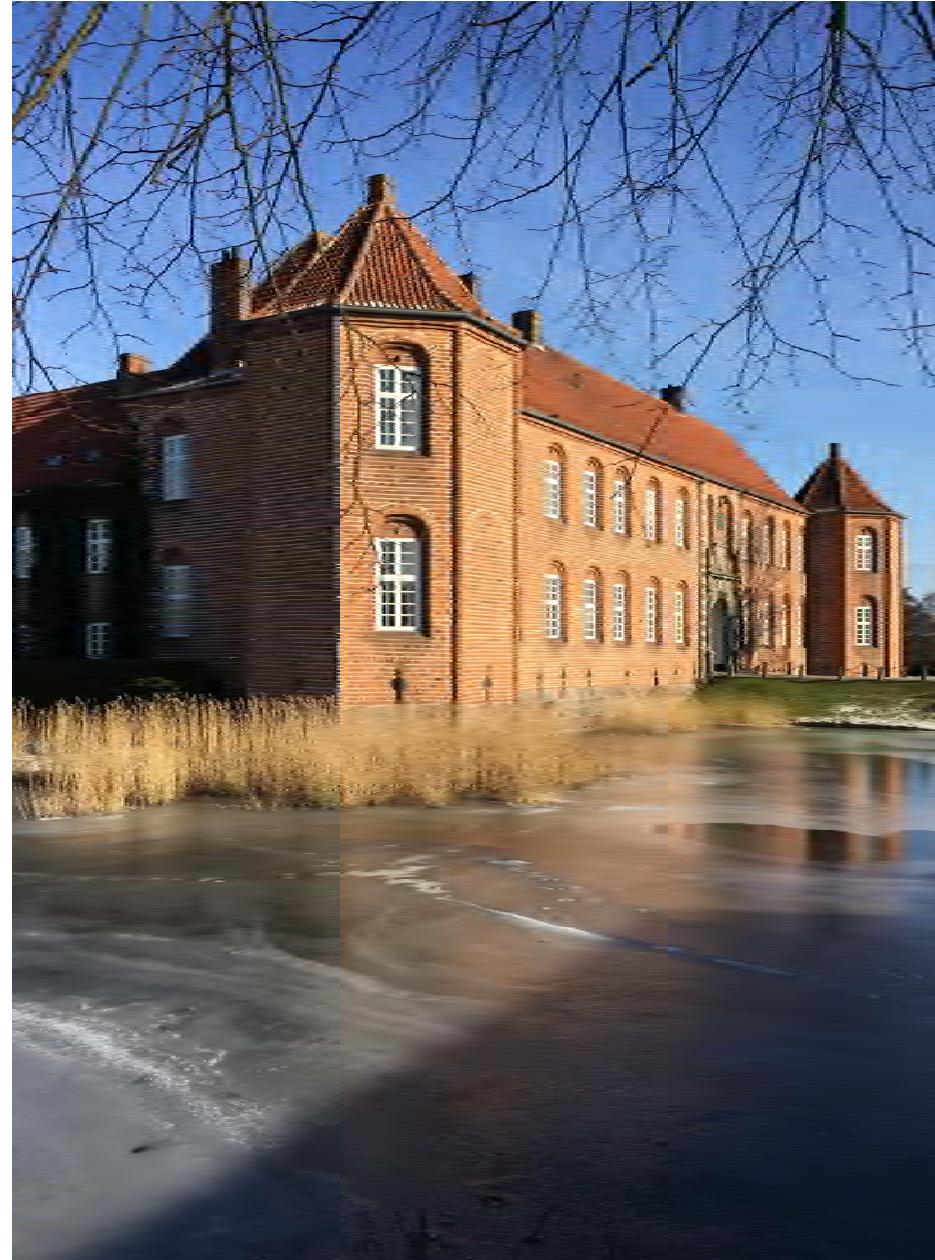

- Rammen omkring projektet
- Formål & indhold
- Observationer indtil nu

RAMMEN OM PROJEKTET

- Arkitektskolen Aarhus ved Mogens A. Morgen og Jannie Rosenberg Bendsen
- Finansiering
Realdania & Arkitektskolen Aarhus
Fonde

INDHOLD

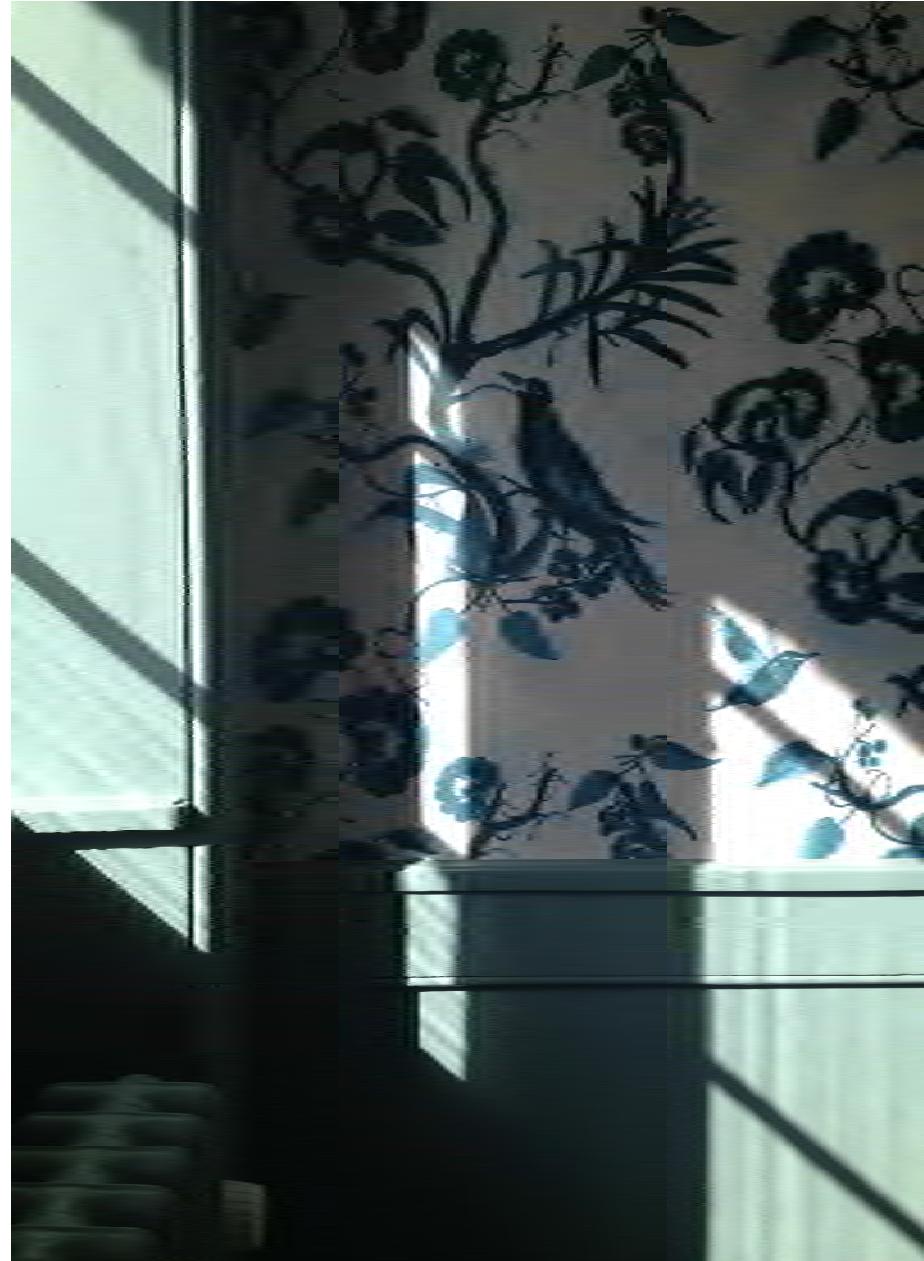
Forskningsprojekt 1. april 2017- december 2018.

Bogudgivelse november 2018 ved Strandberg Publishing.

FORMÅL

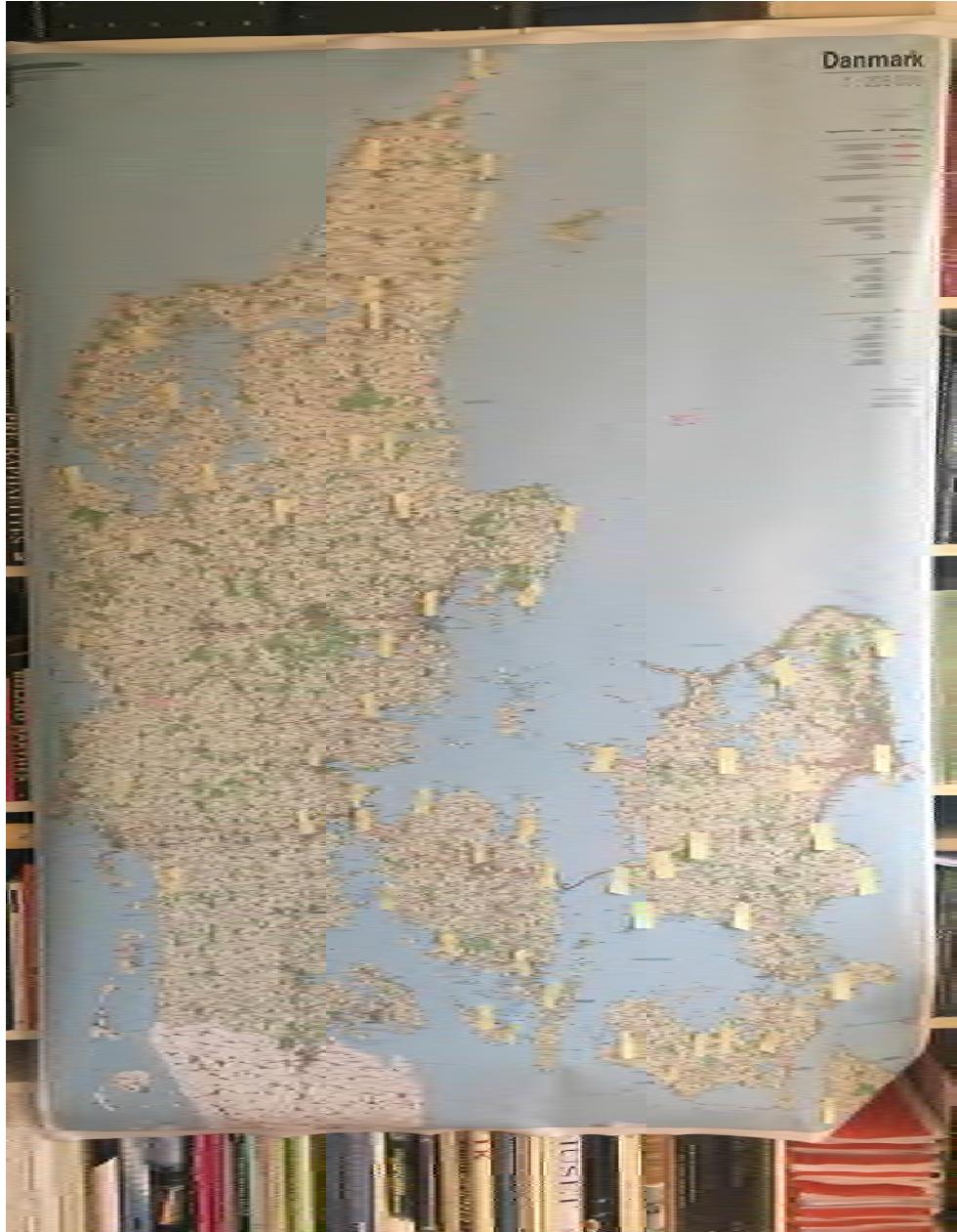
- At undersøge, hvilke bygninger blev fredet hvornår og hvorfor.
  - Er der mønstre?
-
- At undersøge konteksten for fredningerne.
  - Samfundsmaessige og arkitektoniske strømninger samt den danske lovgivning om bygningsfredning.

FREDNINGSLISTEN

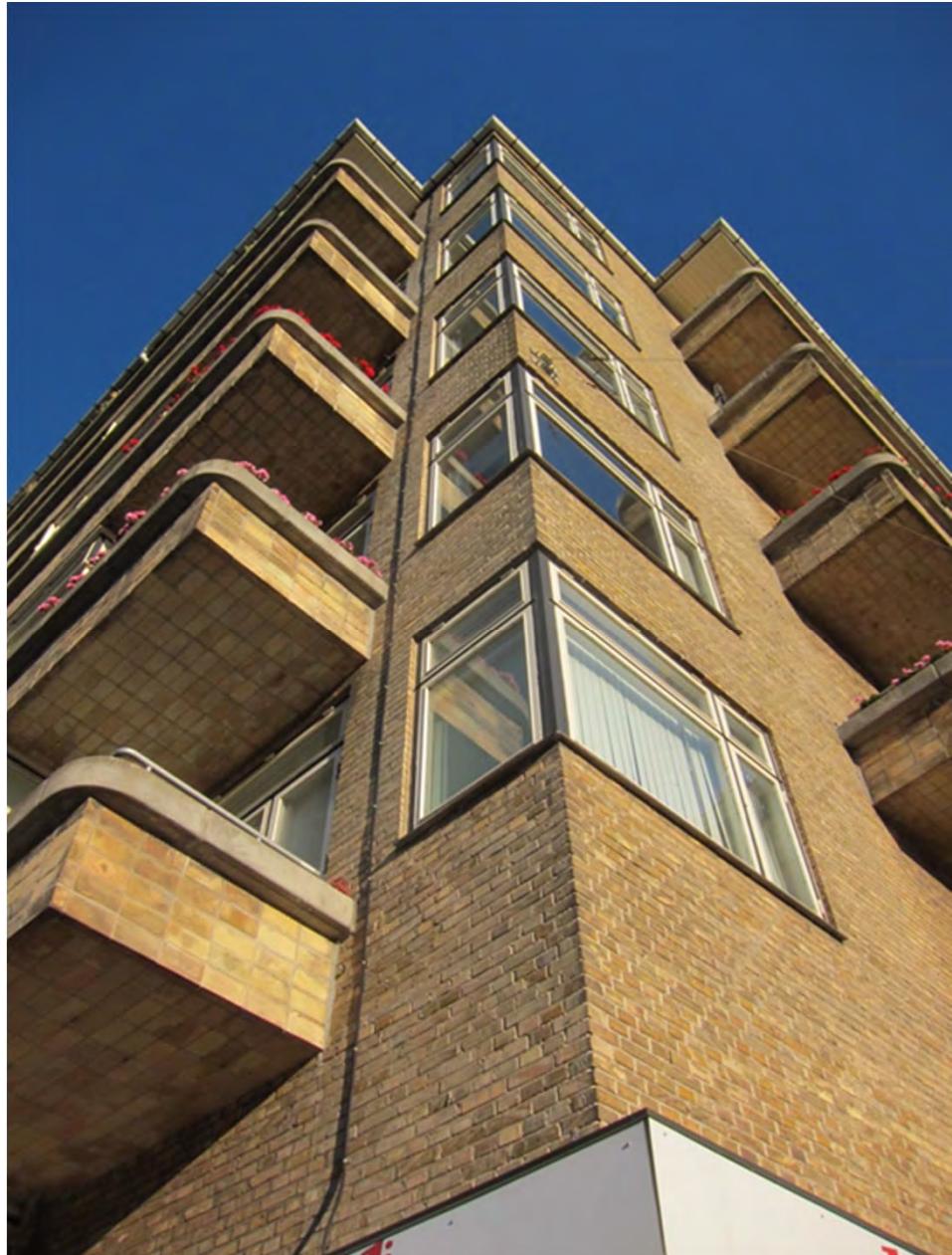
Den første fredningsliste

- Geografisk placering af de første fredninger i købstæder – på kortet uden købstæder og flækker i Sønderjylland.
- Bygningstypologier.
- Hvilke bygningstypologier blev ikke fredet – og hvorfor.
- Klasse A eller B.
- Alder og stil.

KONTEKST

- Lovændringer
- Andre love (Byplan- og Saneringslov)
- Nedrivninger
- Modernisme
- Saneringer
- Velfærdssamfund

FORSKNINGSKILDER

- Arkiver (Det Særlige Bygningssyn, Slots- og Kulturstyrelsens byggesagsarkiv, Rigsarkivet, Danmarks Kunstmuseum, Samlingen af arkitekturtegninger).
- Fredningslisten (De oprindelige og den nuværende, fbb).
- Litteratur.
- Tidsskriftsartikler.
- Interview.
- Aviser.

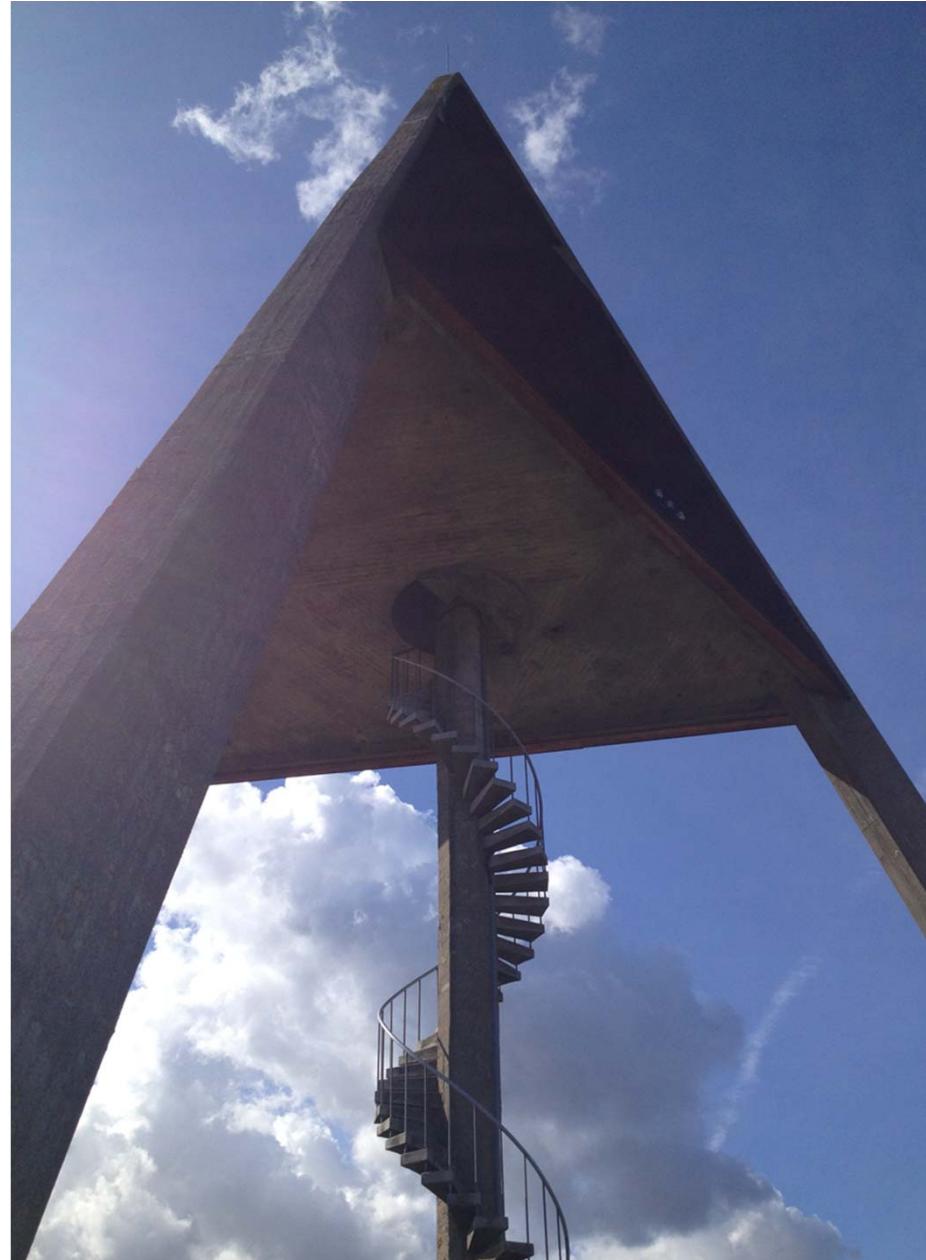

OBSERVATIONER

Hvilke observationer har vi så gjort indtil nu?

Kapitler indtil 1966.

Overblik fra 1966-2018.

BYGNINGSTYPOLOGIER

Mange bygningstypologier er blevet fredet på samme tidspunkt eller inden for en relativ kort periode.

For eksempel:

- Præstegårde.
- Vand- og vindmøller.
- Avlsgårde ved herregårdene.
- Senere i 1900-tallet – temagennemgange.

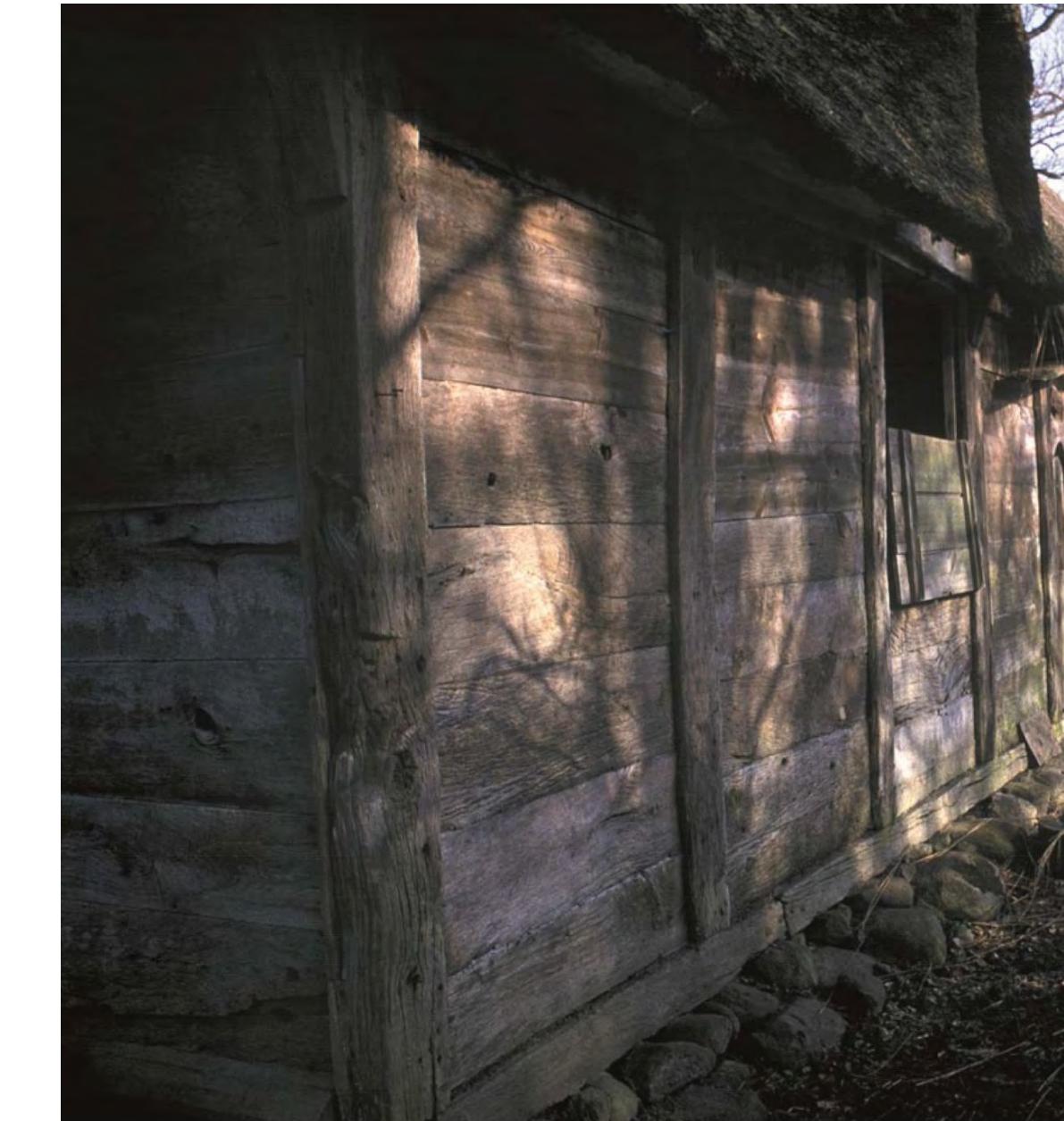
OVERBLIK

Manglende overblik over bygningstypologier, byggeskik eller lign. var (og er) et ofte anvendt argument for ikke at frede.

For eksempel:

- Avlsgårde ved herre- og præstegårde.
- Præstegårde.
- Bondegårde.

(økonomi)

HELHEDER

Mangler ved loven i 1918 ifølge Nationalmuseet og Det Særlige Bygningssyn:

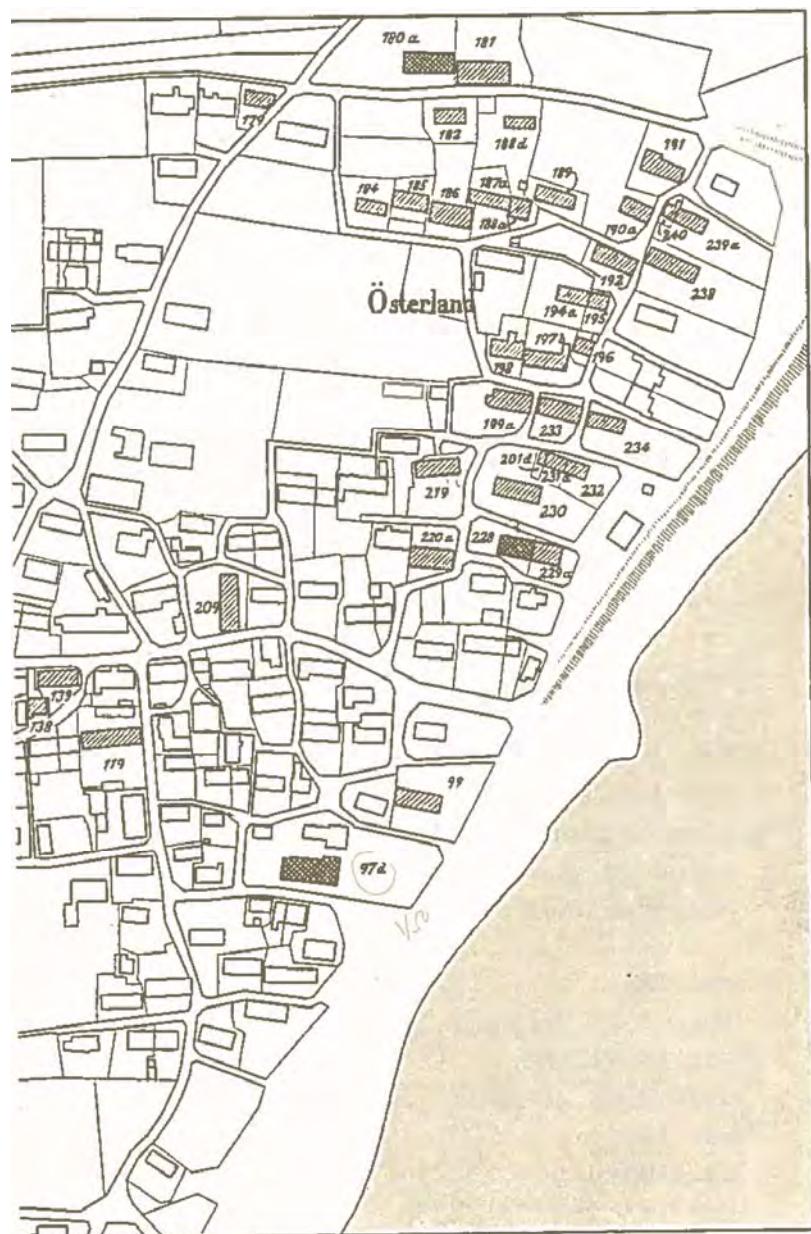
- Omgivelser til fredede bygninger.
- Gadestrækninger.
- Helheder.

Praksis ved nye fredninger

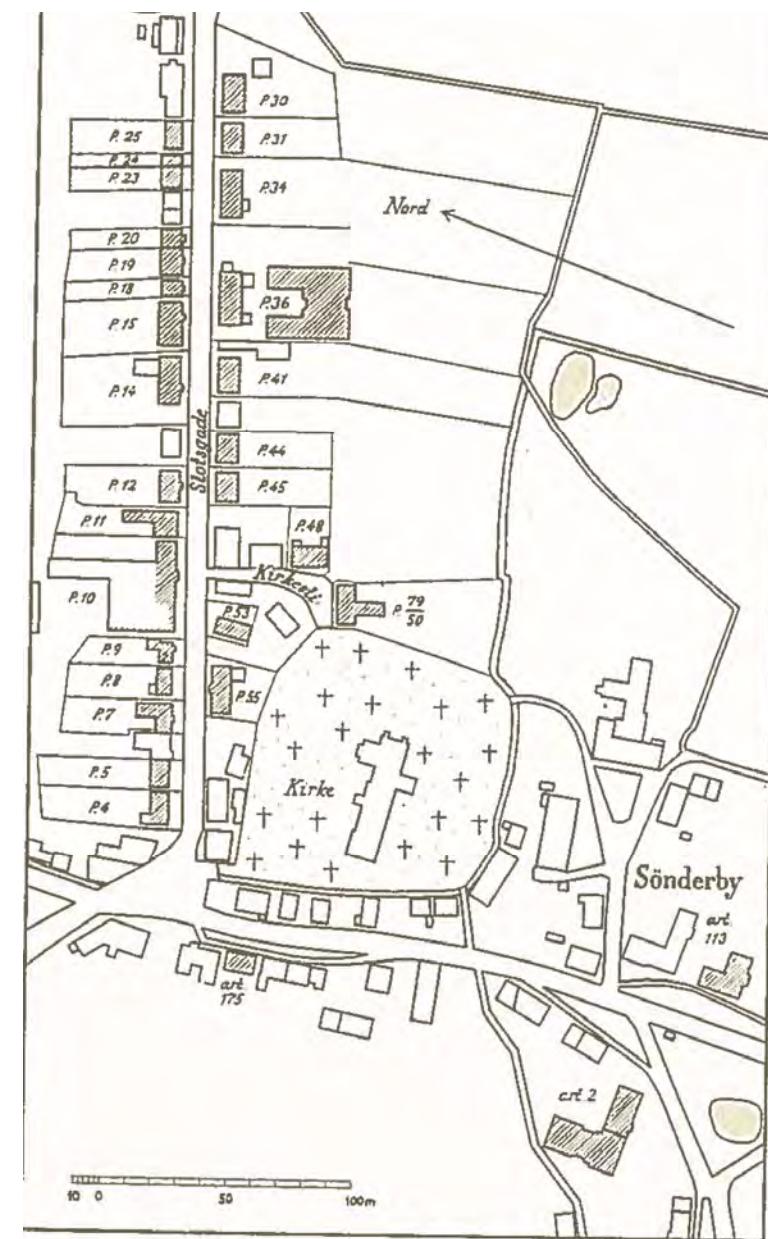
- Mange fredninger på udvalgte gadestrækninger.
- Mange fredninger i udvalgte købstæder, landsbyer, bydele og inden for mindre områder.

Placeringen af fredningerne (gade- og helhedsfredninger) var både et bevidst valg og en strategi.

Sanderho van Fano (oostlige del).

Mogeltonder.

LOV & PRAKSIS

Loven fungerer som ramme for praksis, der skubber lovgivningen.

Alderskrav

"[...] som Regel er over 100 Aar gamle."

Bygningsfredningslov 1918

"[...] som er over 100 år gamle. Uanset deres alder kan bygninger dog fredes, når det er begrundet i deres fremragende værdi eller andre særlige omstændigheder."

Bygningsfredningsloven 1979

"[...] kan frede bygninger af væsentlig arkitektonisk eller kulturhistorisk værdi, som er over 50 år gamle."

Bygningsfredningsloven 1997

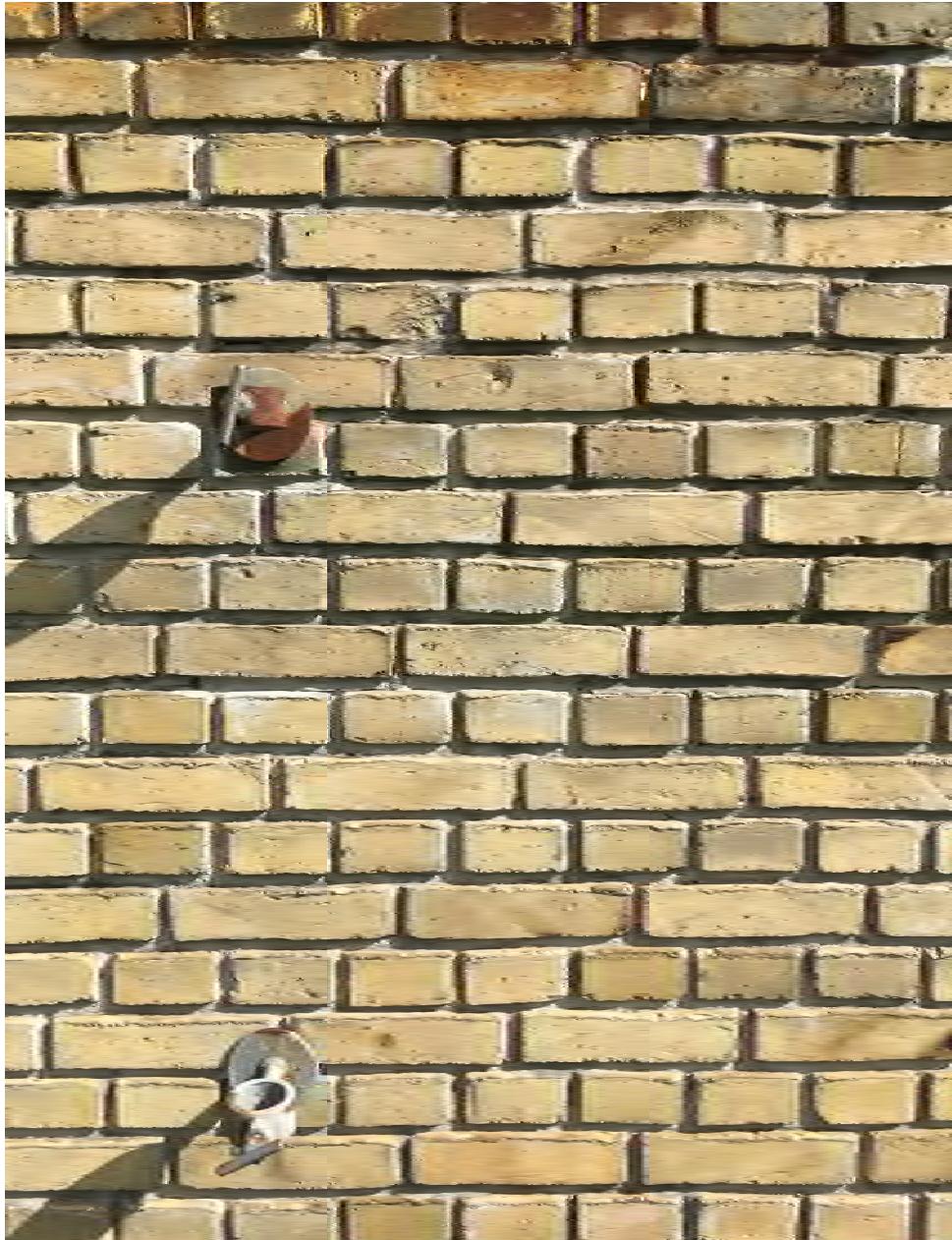

UNDER 100 ÅR

Esbjerg Station (1983), Københavns Hovedbanegård (1983), Stærekassen (1995), Ny Carlsberg Glyptotek (1982), Københavns Rådhus (1981), Palace Hotel (1985), Hornbækhus (1983) og Bakkehusene (1981), Skindergade 5 fra 1976 (1992), Den Brune og Hvide Kødby (1984), Lundevangsvej 12 fra 1908 (1985), Radiohuset, Frederiksberg (1994), Stellings Hus (1991), Vibensgård (1987), Husum Skole (1996), Politigården (1995), Skolen ved Sundet (1990), Den Hirschsprungske Samling (1995), J. F. Willumsens Villa (1982), Løvenborg (1985), Bien (1986), Svaneapoteket (1995), Folkets Hus (1995), Atelierhusene (1990), Politigården (1995), Svaneke Vandtårn (1990), Fredensborghusene (1987), Nyborg Bibliotek (1986), Avedøre Flyveplads (1987), Villa Kampen i Aarhus, Jelling Kro, Aarhus Teater (1981), De Ovale Haver (1991), Servicestationsanlægget på Kystvejen 24, Gentofte (1986), Skolen på Duevej, Frederiksberg (1996), H. C. Ørstedesvej 54, Frederiksberg (1996), Radiohuset (1994), Hakon Børresens Hus, Skagen (1986), Klitgården, Skagen (1992), Fiskepakhuse, Skagen (1985), Gammel Kirkesti, Skagen (1986), Toldkammeret, Frederikshavn (1988), Holstvej 8, Skagen (1988), Højen, Frederikshavn (1986), Skagen Rådhus (1995), Havnemesterboligen, Skagen (1986), Toldkammerbygningen, Skagen (1986), Admiralgården, Skagen (1986), Munkeruphus, Gribskov (1987), Rågegården (1989), Silkebjerg 3, Gribskov (1992), Den tidl. Arrest, Hedensted (1995), Romerhusene (1987), Gurrevejsstiftelsen, Helsingør (1995), Marienlyst Allé 7, Helsingør (1996), Valnøddevænget 10, Helsingør (1988), Angligården (1995), Hjørring Kunstmuseum (1988), Bakkekammen 23, Holbæk (1993), Bakkekammen 40, Holbæk (1993), Diget 24, Holbæk (1991), Nordvestsjællands Elektricitetsværk (1991), Horsens Toldkammer (1995), Mikkelgård (1989), Rungsted Strandvej 68 (1989), Svinkløvvej 547 (1987), Tågerup Polakkaserne (1983), Brede Allé 68 (1991), bygninger ved Brede (1991), Kirsten Piils Kilde (1991), I. H. Mundtsvej 16 (1987), Lystoftevej 80 (1990), Brede Vandtårn (1911), Raadvad Vandrehjem (1983), Hobro Ting- og Arresthus (1995), Havnekranen på Mariager Havn (1992), Gudmindrup, Odsherred (1985), Randers Statsskole (1986), Gerding Præstegård (1988), Ringsted Rådhus (1995), Søllerød Rådhus (1992), Rødvore Rådhus (1994), Silkeborg Vandtårn (1986), Jenle (1982), Tårnby Rådhus (1994), Viborg Katedralskole (1987), Viborg Teater (1986), Tinghuset, Aalborg (1988), Gaarden, Aalborg (1988), Nordjyllands Kunstmuseum (1995), Ting- og Arresthuset (1988), Ryesgade skole, Aalborg (1995), Distrikstoldkammeret, Aalborg (1988), Domkirkepladsen, Aarhus (1996), Centralværkstederne, Aarhus (1996), Århus Teater (1981), Øregård Gymnasium (1995).

EJER & MYNDIGHED

Ser ikke altid sagen på samme måde.

"Imidlertid vil Bygningssynet gerne herved fremhæve, at hovedformålet med ændringen af fredningens omfang er at medvirke til, at de forandringer af avlsbygninger m.v. som landbrugets udvikling måtte nødvendiggøre, foretages på en så hensynsfuld måde som muligt. Fredningen af udlængerne vil ingen sinde komme til at stå i vejen for den landbrugsmæssigt mest hensigtsmæssige udnyttelse af Deres ejendom."

Brev fra Johannes Brøndsted, formand for Det Særlige Bygningssyn, 1951

HVILKE FREDNINGER MANGER?

Velfærdssamfundets bygninger, herunder
almene boliger, børneinstitutioner, plejehjem,
industri m.v.

Kulturmiljøer.

?????

